

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ

Γ' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΘΕΩΡΗΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ Α

ΘΕΜΑ Α

A1. Να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω προτάσεις με το γράμμα Σ, αν είναι σωστές, ή με το γράμμα Λ, αν είναι λανθασμένες.

1. Ο Ντυρκέμ υποστήριξε η συμπεριφορά των ανθρώπων καθορίζεται από την «ταξική συνείδηση».
2. Ο Βέμπερ ήταν ο πρώτος κοινωνιολόγος που εισήγαγε τη στατιστική στις μελέτες του.
3. Κάθε άνθρωπος κατασκευάζει τους ιδεατούς τύπους για την κατανόηση των πραγματικών κοινωνικών πράξεων.
4. Η έννοια του συστήματος αποτελεί την οργανωτική αρχή της θεωρίας των κλασικών λειτουργιστών, δηλαδή του Κοντ, του Σπένσερ και του Ντυρκέμ.
5. Ο Ντάρεντορφ υποστήριξε ότι οι κυριαρχούμενες ομάδες επιδιώκουν τη διατήρηση των δεδομένων σχέσεων.

Μονάδες 15

A2. Να επιλέξετε το γράμμα που συμπληρώνει σωστά τις παρακάτω προτάσεις:

1. **Ο Ντυρκέμ προσδιόρισε τρεις τύπους αυτοκτονιών με κριτήριο:**
 - α. Τον βαθμό κοινωνικής ενσωμάτωσης των αυτοχειρών
 - β. Τους ψυχολογικούς και κλιματικούς παράγοντες
 - γ. Την υπακοή τους σε κανόνες και την εξάρτησή τους από την οικογένεια
 - δ. Δεν ισχύει τίποτε από τα παραπάνω
2. **. Το σύστημα εξορθολογισμού κατά τον Βέμπερ:**
 - α. Είναι απρόσωπο, λειτουργεί με βάση τυπικούς κανόνες και αποτέλεσε το κύριο χαρακτηριστικό των προβιομηχανικών κοινωνιών και του καπιταλισμού
 - β. Στηρίχθηκε στην επιστήμη, εξελίχθηκε παράλληλα με την επικράτηση της τεχνολογίας και δίνει έμφαση στη λογική και τον προγραμματισμό

- γ. Αποτυπώνεται στην οργάνωση της επιχειρηματικής καπιταλιστικής δραστηριότητας, η οποία χαρακτηρίζεται από ορθολογική οργάνωση της εργασίας μέσα στο εργοστάσιο, αλλά και από ορθολογική εκτίμηση των ευκαιριών στην αγορά
- δ. Ισχύουν τα β και γ

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ Β

Β1. Ποιος είναι ο ρόλος της υπαίθρου στη διαδικασία μετάβασης από την αγροτική κοινωνία στη βιομηχανική;

Μονάδες 10

Β2. Ποιες χώρες ανήκουν στον λεγόμενο Πρώτο και Δεύτερο Κόσμο και ποια τα χαρακτηριστικά τους;

Μονάδες 5

Β3. Ποιες είναι οι βασικές διαφορές στην οργάνωση και τη λειτουργία της μεταβιομηχανικής κοινωνίας από τη βιομηχανική κοινωνία;

Μονάδες 10

ΟΜΑΔΑ Β

ΘΕΜΑ Γ

Γ1. Γιατί η κοινωνικοποίηση χαρακτηρίζεται ως αμφίδρομη διαδικασία;

Μονάδες 7

Γ2. Να παρουσιάσετε τη διάσταση της ψυχικής οργάνωσης της προσωπικότητας του ατόμου σύμφωνα με τον Φρόυντ.

Μονάδες 12

Γ3. Πώς εξηγούν την κοινωνικοποίηση οι κοινωνιολόγοι που υιοθετούν τη λειτουργιστική προσέγγιση;

Μονάδες 6

ΘΕΜΑ Δ

Δ1. α. Με βάση τον ψυχο-κοινωνικό μηχανισμό της εσωτερίκευσης, να εξηγήσετε την επίδραση που ασκεί η εσωτερίκευση της κοινωνικής θέσης των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία.

β. Να περιγράψετε την κοινωνιολογική προσέγγιση της κοινωνικοποίησης σύμφωνα με την οποία τα άτομα αποδέχονται την κοινωνική τους θέση αναπαράγοντας την ισχύουσα τάξη πραγμάτων.

Μονάδες 10

Δ2. α. Να προσδιορίσετε την έννοια των ανισοτήτων και να περιγράψετε τις βασικότερες μορφές τους στη σύγχρονη κοινωνία.

β. Με ποιες διαδικασίες το εκπαιδευτικό σύστημα αναπαράγει τις ανισότητες σύμφωνα με τον Μπουρτιέ;

γ. Ποια είναι η σχέση μεταξύ κοινωνικής προέλευσης και σχολικής επίδοσης – σταδιοδρομίας των μαθητών στην Ελλάδα;

Μονάδες 15

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ Α

ΘΕΜΑ Α

A1. Να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω προτάσεις με το γράμμα Σ, αν είναι σωστές, ή με το γράμμα Λ, αν είναι λανθασμένες.

1. ΛΑΘΟΣ
2. ΛΑΘΟΣ
3. ΛΑΘΟΣ
4. ΛΑΘΟΣ
5. ΛΑΘΟΣ

A2. Να επιλέξετε το γράμμα που συμπληρώνει σωστά τις παρακάτω προτάσεις:

1. Ο Ντυρκέμ προσδιόρισε τρεις τύπους αυτοκτονιών με κριτήριο
α. Τον βαθμό κοινωνικής ενσωμάτωσης των αυτοχέιρων
2. Το σύστημα εξορθολογισμού κατά τον Βέμπερ
δ. Ισχύουν τα β και γ

ΘΕΜΑ Β

Β1. Η μετάβαση στη βιομηχανική κοινωνία δεν ήταν μια απλή υπόθεση. Ήταν μια μακρά διαδικασία, με αφετηρία το 10^ο και τον 11^ο αιώνα, κατά την οποία συμμετείχαν αγρότες που κατάφεραν να μετασχηματιστούν σε βιοτέχνες της υπαίθρου, οι οποίοι παρήγαγαν για την αγορά. Οι βιοτέχνες αυτοί που ζούσαν στην ύπαιθρο απέκτησαν μεγάλη οικονομική ισχύ και, ενώ κατ' αρχάς συνυπήρχαν με τους φεουδάρχες, αργότερα μπόρεσαν να τους εκτοπίσουν. Αυτές οι πρώτες βιοτεχνίες αποτέλεσαν το πρόπλασμα της μετέπειτα μεγάλης βιομηχανίας. Γίνεται φανερό ότι στην ύπαιθρο υπήρξαν οι κατάλληλες συνθήκες που έδωσαν την ώθηση για άμεσες παραγωγικές επενδύσεις.

Β2. Οι χώρες του λεγόμενου Πρώτου Κόσμου χαρακτηρίζονται από την ελεύθερη οικονομία, την εκβιομηχάνιση, αλλά και το μικρό ποσοστό απασχολούμενων στη γεωργία. Πρόκειται για τα κράτη της Δ. Ευρώπης, για τις Η.Π.Α., την Ιαπωνία κ.ά. Ως χώρες του λεγόμενου Δεύτερου Κόσμου προσδιορίζονταν μέχρι πρόσφατα οι πρώην σοσιαλιστικές χώρες (όπως π.χ. η Ε.Σ.Σ.Δ.) που είχαν κεντρικά σχεδιασμένα και κρατικά ελεγχόμενη οικονομία.

Β3. Όπως η βιομηχανική κοινωνία οργανώθηκε και λειτούργησε γύρω από τη συσσώρευση του κεφαλαίου, των επενδύσεων και της παραγωγής, κατά έναν ανάλογο τρόπο η λεγόμενη μεταβιομηχανική κοινωνία οργανώθηκε και λειτούργησε γύρω από τον τομέα της γνώσης. Φυσικά καμιά οικονομική διαδικασία και κανενός είδους παραγωγή δεν είναι εφικτές χωρίς ένα ελάχιστο επίπεδο τεχνογνωσίας. Στη μεταβιομηχανική κοινωνία όμως -και εξαιτίας της επιστημονικής ανάπτυξης- η γνώση έγινε το σταυροδρόμι για την οργάνωση του συνόλου σχεδόν των οικονομικών και των κοινωνικών σχέσεων. Ενώ η βιομηχανική κοινωνία εστίαζε στο εργοστάσιο ως κύρια πηγή προϊόντων, η μεταβιομηχανική κοινωνία εστιάζει στο πανεπιστήμιο ως κύρια πηγή θεωρητικής γνώσης. Έτσι, παρατηρείται ότι η ανάπτυξη της γνώσης και της βιομηχανίας της πληροφορίας σηματοδοτεί τη σύγχρονη κοινωνία.

ΘΕΜΑ Γ

Γ1. Η υιοθέτηση των προτύπων συμπεριφοράς δεν είναι μια παθητική λειτουργία. Το άτομο δε λειτουργεί μόνο ως δέκτης, που υιοθετεί στοιχεία από το περιβάλλον του, αλλά και ως πομπός, που μπορεί να επηρεάσει τη διαδικασία κοινωνικοποίησης του περιβάλλοντός του. Ακόμα και ένα παιδί, στο πλαίσιο μιας αυταρχικής διαπαιδαγώγησης (του σχολείου ή της οικογένειας), μπορεί με τη στάση ή την αντίδρασή του να αλλάξει τη συμπεριφορά του περιβάλλοντός του προς αυτό, να αλλάξει δηλαδή το περιεχόμενο της κοινωνικοποίησής του. Αλλά και ως ενήλικος, μέσα από τη συμμετοχή του σε συλλόγους, σωματεία ή ενώσεις καταναλωτών, μπορεί να αντιδράσει στις επικρατούσες απόψεις για την κοινωνική ζωή. Γι' αυτό το λόγο η κοινωνικοποίηση είναι μια αμφίδρομη διαδικασία ανάμεσα στον πομπό και στο

δέκτη. Εξάλλου, ο αμφίδρομος χαρακτήρας της διαδικασίας είναι εμφανής, όταν ο δέκτης γίνεται πομπός.

Γ2. Η διάσταση της ψυχικής οργάνωσης της προσωπικότητας του ατόμου σχετίζεται περισσότερο με την ανάπτυξη του κοινωνικού εαυτού. Σύμφωνα με τον Φρόυντ, η προσωπικότητα του ατόμου αποτελείται από τρία μέρη:

- Το «εκείνο» (id), το οποίο περιλαμβάνει τα βιολογικά ένστικτα και τις ροπές και λειτουργεί με βάση την άμεση ικανοποίηση των αναγκών (το ασυνείδητο).
- Το «υπερεγώ» (superego), το οποίο αποτελεί το σύνολο των κανόνων συμπεριφοράς που η κοινωνία επιβάλλει στα μέλη της.
- Το «εγώ» (ego), που αποτελεί τη συνειδητή πλευρά της προσωπικότητας, τις ψυχικές λειτουργίες με τις οποίες το άτομο ενεργεί. Το «εγώ» έχει ως βάση την πραγματικότητα. Αυτό σημαίνει ότι ρυθμίζεται από τις εσωτερικές παρορμήσεις του «εκείνο», αλλά και από τους περιορισμούς και τις απαγορεύσεις που επιβάλλει η κοινωνία.

Από το «εκείνο», δηλαδή το ασυνείδητο, αναδύονται οι παρορμήσεις, τα ένστικτα και οι βιολογικές ορμές, οι οποίες συχνά συγκρούονται με το «υπερεγώ», δηλαδή την κοινωνία και τον πολιτισμό. Για να μπορέσει το άτομο να αντιμετωπίσει καταστάσεις που του προκαλούν ένταση και άγχος, καταφεύγει συχνά σε μηχανισμούς άμυνας. Ο Φρόυντ έχει περιγράψει έναν αριθμό αμυντικών μηχανισμών, οι οποίοι είναι κυρίως έργο του «εγώ». Λειτουργούν όμως υποσυνείδητα και αποσκοπούν στην εξασφάλιση μιας ισορροπίας μεταξύ των τριών μερών της προσωπικότητας. Επομένως το «εγώ» λειτουργεί συχνά ως εξισορροπητικός μηχανισμός ανάμεσα στο «εκείνο» και το «υπερεγώ».

Γ3. Οι κοινωνιολόγοι που υιοθετούν τη λειτουργιστική προσέγγιση της κοινωνικοποίησης δεν συμπεριλαμβάνουν στην οπτική τους τις έμφυτες παρορμήσεις και τα ένστικτα του ατόμου. Αντίθετα, δίνουν έμφαση στην επίδραση που ασκεί το κοινωνικό περιβάλλον στην ανάπτυξη του ατόμου. Η κοινωνικοποίηση λοιπόν, σύμφωνα με τους κοινωνιολόγους που υιοθετούν τη λειτουργιστική προσέγγιση, αποσκοπεί:

- στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου,
- στην αποδοχή των προτύπων συμπεριφοράς από όλα τα μέλη της κοινωνίας,
- στην ένταξη των ατόμων στους κοινωνικούς θεσμούς και
- στη διασφάλιση και τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής.

Έτσι, οι λειτουργιστές εξηγούν την κοινωνικοποίηση ως μια διαδικασία που περιλαμβάνει τους τρόπους με τους οποίους η ομάδα (ή συνολικά η κοινωνία) εργάζεται από κοινού για τη δημιουργία σταθερών κοινωνικών σχέσεων.

ΘΕΜΑ Δ

Δ1. α. Κεφάλαιο 3^ο, σελ. 52 «Η εσωτερίκευση ... επιβραβεύσεις»

Κεφάλαιο 5^ο, σελ. 100 «Σύμφωνα με τα συμπεράσματα ... σύγχρονες ανάγκες των μαθητών»

β. Κεφάλαιο 3^ο, σελ. 58 «Οι μαρξιστές ... κοινωνικές θέσεις»

Δ2. α. Κεφάλαιο 6^ο, σελ. 119-120 «Η έννοια της κοινωνικής διαστρωμάτωσης... αντιμετώπιση των ανισοτήτων»

β. Κεφάλαιο 5^ο, σελ. 99 «Η θεωρία της αναπαραγωγής ... επαγγελματικές σχολές»

γ. Κεφάλαιο 5^ο, σελ. 99 « Το ότι οι σχολικές επιδόσεις ... κινητικότητας στην ελληνική κοινωνία», σελ. 92-93 «Η πιο σημαντική από τις άδηλες λειτουργίες ... ανώτατης εκπαίδευσης»